Földkérdés és földreform Angliában.

Amellett a párját ritkító fejlődés mellett, amelyre az angol ipar a múlt század eleje óta visszatekinthet, a mezőgazdaság állapota sajnálatos visszaesést mutat. A legtöbb helyen legalább is stagnálást lehet tapasztalni. Anglia lakosságának túlnyomó többsége ma már az iparból és kereskedelemből él meg. A nyerstermékszükséglet nagyobb részét a gyarmatok és a külföldi nyersanyagexportáló és − bizonyos körülmények folytán olcsóbban termelő országok behozatala révén elégítik ki. A szabadkereskedelmi éra alatt az angol nemzet vagyonossága az ipar és kereskedelem fellendülésével kapcsolatban gigászi méretekben fejlődött, A mezőgazdaság visszaszorulásának, a földkérdésnek általában ezzel szemben kevés jelentőséget tulajdonítottak. Az agrár problémák főképen csak Írországra vonatkozólag jelentkeztek, amely napjainkig főleg mezőgazdasági ország maradt. Újabban azonban, − minthogy Anglia egyre nagyobb mértékben szorul rá élelmiszerek tekintetében a külföldre, minthogy az angol iparnak a világpiacon veszedelmes ellenfelei támadtak és az most inkább, mint valaha, igényel egy erős, fizetőképes belföldi fogyasztást és minthogy továbbá egy egészséges, nagy-

számú parasztosztály kialakulását a nemzeti védelem, a népszaporodás és a szociális viszonyok szempontjából is szükségesnek ítélik − egyre nagyobb mértékben irányul az angol közvélemény figyelme a stagnáló mezőgazdaság és a fölötte egészségtelen birtokviszonyok, valamint az e bajok megszüntetését célzó földreform felé.

Ami a legutolsó évtizedek mezőgazdasági fejlődésében a legjobban szembeötlik: az a nagybirtok óriási térhódítása, ami természetesen az önálló parasztosztály deposszedálásával és pusztulásával volt kapcsolatban. Az egyik utolsó mezőgazdasági statisztika adatai szerint 202 és 2025 ha közti birtoka van Angliában és Walesben 9333 embernek és ezeké a föld 38.31 %-a, 2025 hanál nagyobb birtokú birtokos pedig van 874 és ezeké a föld 28.37 %-a. Skótországban az előbbi kategóriába tartozó birtokosok száma 2004 és ők a skót föld 17.21 %-ának az urai. A második csoportba 580 földesúr tartozik, akié az összes terület 73.57 %-a. Írországban az első csoporthoz 5512 földesúr tartozik, akik az ír föld 40.21 %-át bírják. A második csoportba 744 és ezeké a föld 47.69 %-a. E statisztikából tehát az tűnik ki, hogy 2198 személy bírja Nagy-Britannia és Írország földjének majdnem a felét. Skótországban Séring szerint 24 emberé a föld 26.93 százaléka. Az önálló parasztgazdák száma relative igen kicsi; a legtöbb birtok bérbe van adva. Az egész mezőgazdasági művelés alatt álló területnek összesen körülbelül kilencven százalékán folyik bérgazdaság és csak mintegy 10% alkotja a parasztgazdák tulajdonát. A régi önálló parasztság nagy része kivándorolt a. gyarmatokba vagy a városokba, avagy pedig proletárializálódott és mint igen szűkös bérjövedelmű mezőgazdasági munkás tengődik, sem a gazdasági, sem a kulturális fejlődés áldásaiban nem részesül.

Az angol kormánykörökben erős gyökeret kezd verni az a nézet, hogy a mezőgazdaságban igen nagy erőforrások rejlenek, amelyek teljes kiaknázásának egy önálló, saját földtulajdonnal bíró parasztosztály kialakulása az előfeltétele. Míg Németországban a parasztságnak ez az emancipálódása az agrár fejlődés egyik legjellemzőbb vonása és míg Franciaországban is az önálló parasztosztály alkotja a lakosság gerincét, addig Angliában e fejlődési iránynak épen a megfordítottja, az önálló parasztgazdaságoknak a bérgazdaságok általi kiszorítása tapasztalható.

Ha a németországi birtokeloszlást az angliaival összehasonlítjuk, a következő eredményhez jutunk: N.-Britannia és Írország önálló birtokosainak összes száma kb. 1.2 millió, míg Németországé 5.73 millió. Míg N.-Britanniában és Írországban 2198 emberé a földnek kb. a fele, addig Németországban az önálló parasztoké a föld hetven százaléka és csak a többi 30% nagybirtok. A fejlődés iránya a nagybirtok fokozatos térvesztését mutatja. Míg a 100 hanál nagyobb birtokú földesuraké volt 1882-ben a föld 24.43 %-a, 1895-ben már csak 24.08%, 1907-ben pedig 22.2% volt az övéjük. A 20-100 holddal bíró birtokosok birtokaránya u. e. periódus alatt szintén leszállt 31.09%-ról 30.35, resp. 29.3%-ra, ellenben az 5.20 ha birtokosoké 28.74-ról 2990, illetőleg 32.7 %-ra emelkedett, a 2−5 haroké pedig 10.01-ről 10.4-re. Míg N.-Britanniában a földnek kb. 90%-a van bérbeadva, Németországban csak mintegy 13%. Már e rövid egymás mellé állításból is kitűnhetik, hogy a németországi agrár viszonyok mennyivel egészségesebb alapokon nyugszanak, mint a Nagybritanniaiak.

Ezek az itt röviden vázolt körülmények indítottam az angol kormány zseniális kincstári kancellárját arra, hogy a földreform nagy munkájához hozzáfogjon. Ő, szokott módszerét követve, azt tekintette az első teendőjének, hogy a viszonyokról minél pontosabb információkat szerezzen be. A földviszonyok tanulmányozása céljából bizottságot küldött ki a kormány (Land Injuiry Comittee), amely bizottságot alapos munka végzése után nemrég nagyarányú jelentésben számolt be működésének eredményéről. A bizottság célja volt, hogy „pontos és pártatlan leírást nyerjen a Nagy-Britannia vidéki részeiben uralkodó társadalmi és gazdasági viszonyokról.” A közvetlen kutatás módszerét követte. A kutatás gyakorlott nyomozók felügyelete alatt történt és nagy területre terjedt ki. A bizottság a fősúlyt a mezőgazdasági munkásság helyzetének a felkutatására helyezte. A gazdasági kérdéseknek, a. mezőgazdasági termelés módjának és jövedelmezőségének, amelyekkel szintén foglalkoztak, a kutatások során már kevés jelentős hely jutott. Ez bizonyos fokig mentséget talál abban, hogy mindaz, ami a munkás munkájának a hatékonyságát fejleszti, egyúttal emeli az ő munkájának tiszta hozadékát is és így fejlesztőleg hat a nemzeti gazdagságra. Ámbár a mezőgazdasági nénesség 1851 óta állandóan hanyatlik számbelileg, még most is kb. 1 millió 10 évesnél idősebb férfit foglalkoztat, vagyis a férfinépesség 9%-át. A bizottság úgy találja, hogy a mezőgazdasági munkásság életstandardja, amely a munkabérekhez alkalmazkodik, nem éri el azt a minimumot, amely a munka hatékonyságához megkívántatik. A rendes felnőtt mezőgazdasági munkások több mint 60% kevesebb, mint 18 s.-t (1 shilling − 1.17 K) keres hetenkint, sőt 30.000-en közülük 16 s-nél is kevesebbet keresnek. Ha a szükségleti cikkek áremelkedését is tekintetbe vesszük, vagyis a *reális* munkabérrel operálunk, akkor azt is konstatálni kell, hogy a *mezőgazdasági munkabérek 1907 óta csökkentek.* A bizottsági jelentés egyik legmegkapóbb része az, amely a lakáskérdéssel foglalkozik és a mezőgazdasági proletariátus lakásnyomorát ecseteli. Lloyd George kincstári kancellár a múlt hó közepe táján bedfordi beszédében számolt be a bizottság jelentésében megállapított tényekről és egyúttal rámutatott a baj okaira is. Azt igyekezett kimutatni, hogy az angol mezőgazdaság jelenlegi válságának előidézésében a nagybirtokosok a főbűnösök. Nem sokkal ezután, október 22-én, Svendónban kifejtette a liberális kormány agrár reformpolitikájának a főelveit is, amelyek megvalósulása gyökeres változást fog jelenteni az angliai birtok- és földviszonyok terén. „A mi első lépésünk az lesz” − mondotta − „hogy a föld monopóliumának teljes és tökéletes ellenőrzését a kezünkbe vegyük.” Abban a szerződésben, amely a tulajdonost és a bérlőt összefűzi, az utóbbi sorsa iránt kell érdeklődni, mert ez volt mindig az áldozat. Hogy az utóbbi érdekei és jogai biztosítássanak, egy új intézményt létesítenek, a *földminissterhimot* (ministry of land), amely helyettesíteni fogja a mostani földművelésügyi minisztériumot és amely felhatalmazást fog nyerni arra vonatkozólag, hogy ne csak a mezőgazdasági kérdésekkel foglalkozhassak általában, hanem magával a földtulajdonnal is. Hatásköre igen tág lenne. Egyesíteni fogja magában a régi földművelési, földbecslési és földadó és telekkönyvi hivatalokat, azonkívül a hitbizományok feletti felüg v-letet is gyakorolná. Felügyelne azonkívül a földbirtokra általában, különösen pedig a kis parasztbirtokokra. Lloyd George ezek alatt rendszerint nem a szabad parasztbirtokokat, hanem azon bérlőket érti, akik az állami és községi földeket bérlik; befolyna azonkívül a földesurak és a földbérlők között felmerülő viszályokba.

Azonkívül teljhatalmat fog nyerni ez a minisztérium a műveletlen földek megművelhető állapotba való hozásához, illetőleg beerdősítéséhez. Az új földminiszterium biztosok útján fogja az ő teljhatalmát gyakorolni, akik birói jelleggel lesznek felruházva. E biztosok működési köre igen tágan állapíttatik meg. így pl. hatalmat nyernek teljes kártérítés kiutalására önkényes, illetőleg „szeszélyes" („capriciozus") felmondás esetében. Sőt még arra is felhatalmazást kapnának, hogy rosszakaratú („wanton") felmondásokat egyenesen semmiseknek deklaráljanak. Ha valaki el akarja adni a birtokát, a földminiszterium biztosai felhatalmaztatnak, hogy az eladót a bérlő által tett javítások megtérítésére, valamint birtoklásban történő háborgatásért teljes kártérítésre kötelezzék. Arra is hatalmat nyernek, hogy bizonyos esetekben a bérösszeget méltányosan leszállítsák. Azonkívül külön felhatalmazást nyernének a bérösszegek leszállítására abból a célból, hogy a napszámosoknak a megélhetésükhöz szükséges bért fizethessék a bérlők. Mindezekhez járulna az a joguk, hogy a munkaidőt ellenőrizzék és hogy a föld árát a közcélokból történő kisajátítás esetén megbecsüljék. Ami a napszámososztály lakásviszonyainak a javítását illeti, a kormány magára vállalta a munkásházak építéséi és megfelelő alacsony bérösszegeket fog megállapítani. Tehát az a hatalom, amely az új minisztériumnak osztályrészül fog jutni, valóban igen tágkörű és sokoldalú, úgy hogy érthető a konzervatív berkekben kitört nagy pánik és e „deszpotikus intézmény" elleni feljajdulás.

Magas munkabért, kedvező lakásviszonyokat, azonkívül külön kedvezményes vasúti viteldíjakat akar a kormány a földmunkásságnak biztosítani, mert tudja, hogy a városokba özönlés tendenciáját csak organikus reformokkal lehet ellensúlyozni. Az angol kormánynak a földkérdésben tanúsított radikalizmusa valóban párját ritkítja az egész világon és mindenesetre hatalmas lépés a földreform végső célja: a föld társadalmivá tétele felé.

Még csak Lloyd George svendoni beszédének befejező passzusát akarjuk idézni: „A mi célunk" − mondotta − „a parasztjainkat visszavezetni a földhöz és ott tartani őket, sorsukon javítva. Mindent alá fogunk e célnak rendelni. Egyesek kiváltságai, előjogai, kedvtelései, befolyása, hatalma csak por lesz azon mérlegnek egyik serpenyőjében, amelynek másik serpenyője a tulajdonhoz való jogot, az anyagi és erkölcsi haladást, a jövőben való bizalmat és végül az egész nép boldogulását tartalmazza."

így beszél az angol kincstári kancellár és ugyanakkor magyar kollégája azon töri a fejét, hogy miképen rakhasson újabb százmilliós kiadásokat a szegény néposztályok vállára − a beati possidentis lehető kimélésével. − Az a bizonyos Lloyd George-féle mérleg nálunk is fennáll, csakhogy nálunk az anyagi és erkölcsi haladás, a jövőben való bizalom és a nép boldogulása a „por" és „egyesek kiváltságai, előjogai, kedvtelés?]', befolyása és hatalma" amazoknál sokkalta súlyosabban nyom. *Dr. Vajda Mihály.*